

Torp vil sikkert selv kunne bekrefte at han tok de nødvendige skritt uten påtrykk og press fra det som hr. Vatnaland kalte krefter utenfor Stortinget. Initiativet var helt og holdent hans, og partiets landsstyre og stortingsgruppen ble underrettet om hans ønske. I partikretser ble det mottatt med beklagelse at hr. Torp ikke fant å kunne fortsette lenger. Jeg kan heller ikke skjønne hr. Kjøs' påstand om at regjeringsskiftet skjedde hodekulls. De som leste aviser før demisjonen ble offentliggjort, må nødvendigvis ha fått den motsatte oppfatning, at det dro for lenge ut med regjeringsskiftet; en lang rekke aviser hadde bebudet regjeringsskiftet atskillige måneder før det faktisk fant sted.

Hr. Røiseland mente at tidspunktet for regjeringsskiftet var uheldig for Stortinget, og det kan jeg være enig i. Men hvilket tidspunkt er mer beleilig? Hadde Regjeringen trådt tilbake i høst, før budsjettforberedelsen, ville de nye statsrådene fått en meget vanskelig oppgave. Hadde Regjeringen ventet til etter budsjettbehandlingen, altså ut på vårparten, ville vi vel fått høre at den nye regjeringen var henvist til å administrere et budsjett som den ikke hadde hatt noen innflytelse på. Det kan sikkert diskuteres hvilket tidspunkt er mest beleilig eller minst ubeleilig. Vansker blir det under alle omstendigheter.

Hva hr. Røiseland mente med å anbefale større vurdning for former og spilleregler, vet jeg ikke. Jeg synes at både formene og spillereglene ble overholdt meget strengt, og de formodninger som har kommet til uttrykk her i dag, mangler kontakt med virkeligheten.

Et regjeringsskifte er tilbøyelig til å virke noe stagnerende på det politiske arbeidet, iallfall når regjeringsskiftet blir så omfattende som nå. Vi skulle i dag egentlig vært i full gang med finansdebatten, som var ment som et grønt lys for fagkomiteenes arbeid med budsjettene. I stedet har vi fått en trontaledebatt og utenriksdebatt. Den var jo også nødvendig, og det er naturlig at den måtte ha prioritet etter et regjeringsskifte. Men det behøver ikke nødvendigvis hindre komiteene i å ta fatt på budsjettene. De aller fleste budsjettproposisjoner foreligger, atskillig tidligere enn før om årene, og selv om de største og viktigste budsjettkapitlene vel ikke kan realitetsbehandles i komiteene før etter finansdebatten, er det intet i veien for at de mer kurante kan tas straks. Det ville være meget beklagelig om det annet prøveår for de nye reglene for budsjettbehandlingen ikke skulle gi gode resultater. Det lar seg gjøre å ta igjen den forsinkelsen som regjeringsskiftet har ført med seg, hvis komiteene vil gå inn for det.

Statsminister Gerhardsen: Etter regjeringsskiftet i november 1951 var det mange som beklaget seg over at skiftet kom så brått — kanskje vi kan si så «hodekulls», for å bruke et uttrykk som er nevnt tidligere i debatten i dag. Hverken pressen eller andre visste noe om det på forhånd. Forut for dette regjeringsskiftet har det imidlertid gått en tid med rykter og med snakk. For så vidt skulle man denne gangen ikke ha noe å beklage seg over. En annen ting er om det er noe særlig vunnet ved det. Det er iallfall sikkert at vedholdende rykter om forestående endringer i en regjeringssammensetning og om endringer i regjeringspartiets politikk lett vil kunne få alvorlige skadevirkninger. En slik tilstand vil kunne svekke en regjering, dens handlekraft og dens posisjon både i innland og i utland.

Når det gjelder årsaken til regjeringsskiftet, kan jeg begrense meg til å vise til det hr. Oscar Torp selv har angitt som grunn for at han innleveret sin avskjedssøknad. Det har vært skrevet en del om personlige motsetninger i Arbeiderpartiet. Stort sett er det vel ikke annerledes i Arbeiderpartiet enn i andre partier og organisasjoner når det gjelder forholdet mellom dem som sitter i ansvarlige og ledende stillinger. Hvis det er noen forskjell, vil jeg tro at det heller er et bedre personlig forhold mellom de ledende i Arbeiderpartiet enn i andre organisasjoner. Det kan ha sammenheng med det felles grunnsynet som forener oss, og med arbeiderbevegelsens historie, tradisjoner og oppgaver. Arbeiderbevegelsen bygger på solidaritetstanken, og dette vil ganske naturlig få innvirkning både på samarbeidet innad i bevegelsen og på forholdet mellom dem som er aktivt med i arbeidet. Jeg tror at de som håper på at arbeiderbevegelsen skal bli svekket på grunn av personlige motsetninger mellom dem som arbeider i bevegelsen, vil bli skuffet. Det er nemlig ingen slike motsetninger.

Men hvordan er det så med de saklige motsetningene som man har ment ligger bak regjeringsskiftet? Til det må det være nok å vise til den nye regjeringss erklæring, der det heter at den vil følge samme politiske hovedkurs, og at den gjør til sine den trontalen, det statsbudsjettet og det nasjonalbudsjettet som regjeringen Torp har lagt fram.

Den nye regjeringen har ment det var riktig å understreke at den vil følge samme linje i forsvars- og utenrikspolitikken som regjeringen Torp. Med det ønsker den å gjøre det klart at det ikke er noe i de påstander som er satt fram fra enkelte hold om at regjeringsskiftet innvarsler en omlegging av utenriks- og forsvarspolitikken.

Da Norge i 1949 måtte ta stilling til spørsmålet om medlemskap i Atlanterhavspakten, var det mange i Arbeiderpartiet som var i tvil. Det ville vel ha vært mer enn merkelig om det ikke hadde vært så. Det var tvil og det var uenighet. Men nettopp derfor fikk vi i Arbeiderpartiets ansvarlige instanser en uttømmende og saklig debatt om hele vår utenriks- og forsvarspolitik. Resultatet av behandlingen var at et enstemmig partilandsmøte i den endelige votering sluttet opp om den politikk som senere har vært Norges politikk i disse spørsmål. Siden da har det ikke fra noe ansvarlig hold i Arbeiderpartiet vært spørsmål om å endre denne politikk. Også de fleste av dem som den gang hadde sine tvil, ser det slik at når vi først har valt vår vei, får vi følge den. Det betyr ikke at vi alle vil være hundre prosent enige når vi stilles overfor nye problemer i forbindelse med vår utenrikspolitikk. Hverken i Stortinget eller i de politiske partiene kan noen være tjent med det. Selv om vi er et lite land, er det vår rett og vår plikt til enhver tid å gjøre oss opp en selvstendig begrunnet mening om de problemer vi stilles overfor. Det har Stortinget, Regjeringen og partiene gjort inntil nå, og det vil vi vel alle fortsette med. Personlig vil jeg gjerne ved denne anledning understreke det som utenriksminister Lange så ofte har holdt fram, at formålet med den utenriks- og forsvarspolitik vi fører, er å nå fram til avspenning og fred, eller for å si det med utenriksministerens ord i rede-gjørelsen i går:

«Vil vi være trygge på å unngå en katastrofe, må vi utover den blotte og bare sam- eksistens og frem til gjensidig toleranse, gjensidig vilje til å leve og la leve, og videre til aktivt samarbeid tvers over nasjonale, ideologiske og kulturelle skillelinjer, for å fri meneskeheten fra nød og fra frykt.»

Den nye regjering er enig med regjeringen Torp i at de økonomiske forhold i landet gjør det nødvendig å redusere bevilgningene til Forsvarets bygge- og anleggsvirksomhet. Når en står overfor å måtte redusere investeringene både i den private og i den sivile offentlige sektor, må en også ta en slik reduksjon i den militære sektor. Det betyr bare at byggeprogrammet gjennomføres over en noe lengre periode enn opprinnelig fastsatt.

De spørsmål som ellers spesielt er nevnt i trontalen, har nesten alle en mer eller mindre direkte sammenheng med den økonomiske politikk, og det vil derfor være naturlig å vente til finansdebatten med å omtale dem. Det er imidlertid et par saker som jeg gjerne vil få si litt om allerede i denne debatt.

Det gjelder først den høyst beklagelige si-

tuasjon som er oppstått på grunn av striden om tømmerprisen. Når det gikk så lang tid uten at partene kunne bli enige om en avtale, måtte Regjeringen gå til å fastsette prisen. Den ville ha forsømt sin plikt hvis den ikke hadde gjort det. Men etter at det var skjedd, søkte partene på ny kontakt med hverandre, og nådde da fram til enighet om en ny avtale. Når Regjeringen ikke fant å kunne godta denne avtale, skyldtes det, så vidt jeg forstår, i det vesentlige to ting: at avtalen ville ha ført til prisstigning på en del viktige materialer og varer innenlands, og at den forutsatte en kontrollordning som var så innviklet og vanskelig at den ville ha blitt nær sagt umulig å praktisere. Det ville derfor ikke ha vært saklig forsvarlig å godta denne avtale.

Den situasjon vi nå er kommet opp i, er imidlertid så uheldig som den kan bli. En redusert hogst i skogen vil føre til arbeidsløshet blant skogsarbeiderne og kanskje også blant papirindustriens arbeidere, og den vil føre til store valutatap for landet. Både av omsyn til arbeidskraftsituasjonen og av omsyn til vår utenriksøkonomi, vil Regjeringen gjøre det den kan, for å finne en forsvarlig løsning på konflikten. Landbruksministeren og fungerende finansminister arbeider med saken, og vi får håpe at det vil lykkes å nå fram til et resultat som alle finner å kunne godta.

I trontalen sies det at Regjeringen ser det som en viktig oppgave å unngå en stigning i levekostnadene. Levekostnadsindeksen ligger nå på 144 poeng og nærmer seg da sterkt den røde strek. Hvis vi skal kunne unngå en ny omdreining av pris- og lønnskruen allerede i april, må levekostnadene noe ned. Regjeringen vil gjerne føre videre det arbeid som ble tatt opp av regjeringen Torp med sikte på å oppnå en slik nedgang i prisnivået. Det som i tilfelle kan gjøres direkte fra statens side, vil imidlertid være begrenset, da en ikke kan sette i verk tiltak som kommer i strid med ønsket om en stabilisering av prisene på lengre sikt. Derfor må en få til en reduksjon av priser og avanser på visse varer.

Hr. Røiseland sa at han håpet det ikke ville bli spørsmål om å gjeninnføre en ordning med detaljreguleringer eller maksimalpriser. Han viste i den sammenheng til en del uttalelser som jeg hadde kommet med i et innlegg i Stortinget i fjor høst. I dette innlegget hadde jeg bl. a. sagt at for meg sto det som en dårlig utvei på det nåværende tidspunkt å gå til å gjeninnføre systemet med maksimalpriser, og at en etter min oppfatning derfor først burde prøve å finne andre utveier. Jeg vil gjerne si at jeg vedstår meg

helt ut de uttalelsene jeg den gang kom med. Jeg tror det i dagens situasjon vil være en dårlig utvei om en skal være nødt til igjen for visse varers vedkommende i innføre ordninger med maksimalpriser. Derfor bør en først prøve andre utveier.

Hr. Løvlien minnet også om en del uttalelser jeg skulle ha kommet med i Stortinget under debatten om prissituasjonen i november i fjor. Han spurte om jeg vedsto meg det jeg den gang hadde sagt, og jeg kan svare til hr. Løvlien, som jeg sa til hr. Røiseland, at selvfølgelig gjør jeg det. Men når hr. Løvlien bad om fra Regjeringens side allerede i dag å få lagt fram en konkret plan om hvordan en ville løse prissituasjonen på kort sikt, kan jeg dessverre ikke tjene hr. Løvlien med å gjøre det. Regjeringen er fullt klar over at en her står overfor en meget vanskelig oppgave. Men den er også viktig, og Regjeringen betrakter den som en av sine nærmeste hovedoppgaver.

Hr. Kjøs gav uttrykk for at han fant lite om den nye regjeringens økonomiske politikk i erklæringen. Han ga i den sammenheng også uttrykk for at Stortinget hadde hatt liten tid til å studere Regjeringens erklæring, og det er vel så, tiden har vært knapp for Stortinget. Men da vil jeg minne om at Regjeringen heller ikke hadde lang tid til å utarbeide erklæringen. Regjeringen tiltrådte lørdag kl. 12, og erklæringen ble lagt fram i Stortingets møte mandag kl. 10, så jeg tror alle vil forstå at det også av den grunn ville være urimelig å vente at Regjeringen skulle ha ferdig detaljerte forslag på noe punkt, hvis den ellers skulle ha hatt noe behov for eller noe ønske om det.

Når det gjelder den økonomiske politikken i sin alminnelighet, må det være riktig å oppfatte det slik som hr. Kjøs gjorde det, at den endelige utforming av Regjeringens økonomiske politikk for så vidt gjenstår. Regjeringen for sitt vedkommende er også, som Stortinget, interessert i at det kan skje snarest mulig.

I sin erklæring sier Regjeringen at den

«mener det er nødvendig å lette den administrative arbeidsbyrden for statsrådene i departementene.»

Når Regjeringen har villet nevne dette i sin erklæring, er det fordi den mener det er påtrengende nødvendig å få gjort noe med dette spørsmålet. Av lett forståelige grunner har Regjeringen heller ikke her hatt anledning til nærmere å drøfte eller ta stilling til hva som kan gjøres. I en kort omtale av spørsmålet må jeg derfor begrense meg til å antyde noen av de tiltak det her kan bli spørsmål om:

Det er en del departementer som åpenbart har et for stort arbeidsområde. Det gjelder først og fremst Finansdepartementet og Industridepartementet. Spørsmålet er om en kan finne en form for en avlasting av disse departementer. Det har vært antydning at en for å avlaste Finansdepartementet, kunne opprette et eget departement for skatter og avgifter. Et annet alternativ som har vært nevnt, er et personaldepartement, som tar over Personaldirektoratet og eventuelt andre sakområder fra Finansdepartementet. Endelig har det som en tredje mulighet vært nevnt spørsmålet om et økonomidepartement, som kunne overta fra Finansdepartementet Økonomiavdelingen med nasjonalbudsjettet og langtidsplanen, eventuelt også Prisdirektoratet og prissaker. Når det gjelder Industridepartementet, bør det bli spørsmål om å føre over Skipsfartsavdelingen til Handelsdepartementet, der den på mange måter vil ha en naturlig plass. En bør vel også overveie spørsmålet om å gå til opprettelse av flere selvstendige direktorater for på den måten å kunne avlaste statsrådene administrativt arbeid. Etter mønster av Utenriksdepartementet, der en mange år har hatt en utenriksråd, er det i Finansdepartementet og i Forsvarsdepartementet innført en ordning med en råd — finansråd og forsvarsråd — som en øverste administrativ sjef under statsråden i departementet. Det kan være grunn til å overveie hensiktsmessigheten av å gjennomføre den samme ordningen også i andre departementer.

Hr. Røiseland spurte om Regjeringen i denne sammenheng også hadde vært inne på tanken om å finne fram til en bedre ordning når det gjelder statssekretærene. Jeg synes det er naturlig at det spørsmålet blir tatt opp til overveielse, når en først skal drøfte disse spørsmålene.

De som går inn i en regjering, må ikke være redde for å arbeide. Det er da heller ikke der problemet ligger. Men alle vil vel innse at det er galt at regjeringsmedlemmene skal tynnes ned av daglige administrative oppgaver, slik at de ikke får tid eller krefter til å arbeide med nye tanker og ideer og oppgaver. En statsråd skal heller ikke bare være sjef for et departement. Han er også medlem av en regjering og bør ha overskudd til å yte noe også i den samlede regjeringens arbeid og drøftelser. Regjeringen vil, som den har sagt i erklæringen sin, få utredet og tilrettelagt de spørsmål som vi her stilles overfor, og den vil fremme de forslag og sette i verk de tiltak som den mener er nødvendige for å oppnå en lettelse i statsrådenes arbeidsbyrde i departementene.

Hr. Kjøs ga i sitt innlegg uttrykk for at han og hans parti ville bedømme Regjeringen etter dens gjerninger. Hr. Røiseland sa på Venstres vegne at hans parti alltid ville være innstilt på et saklig samarbeid og en saklig opposisjon. Jeg er takknemlig for de uttalelsene som med det er kommet fra gruppeformennene i de to største opposisjonspartiene. Også hr. Wikborgs innlegg må jeg kunne ta som et uttrykk for den samme innstillingen til Regjeringen. Den ber i første omgang ikke om noe annet — dens enkelte medlemmer og Regjeringen som helhet — enn at den må bli bedømt etter sine gjerninger.

Ingvaldsen: Både Arbeiderpartiets nye parlamentariske fører og statsministeren har understreket at den nye regjering vil følge den gamle regjeringens retningslinjer både når det gjelder utenriks- og forsvarspolitikken, og, så vidt jeg forsto, også på det økonomiske område, når det gjelder den hovedoppgave den mener det er å minske presset på utenriksøkonomien, prisene og arbeidsmarkedet.

Jeg vil allikevel si, at denne erklæring virker ikke ubetinget beroligende. Vår utenrikspolitikk og forsvarspolitikk er knyttet nær til hverandre, og i det året som er gått, har vi opplevd to ganske oppsiktsvekkende ting. For det første fremmet regjeringen Torp en proposisjon om forlenget tjenestetid overensstemmende med de forpliktelser vi hadde påtatt oss i det internasjonale samarbeid. Denne proposisjon fikk bare støtte fra Høire, mens Arbeiderpartiet under sin daværende leder hr. Gerhardsen gikk imot. Regjeringen fremmet også en proposisjon som den mente ville øke og styrke vårt forsvarsberedskap, nemlig forslaget om at den militære strafferettspleie skulle foregå for militære domstoler også under fredelige forhold. Her var det også bare Høire som støttet Regjeringens proposisjon, og Arbeiderpartiet, som også da hadde hr. Gerhardsen som parlamentarisk fører, gikk imot. Vi er derfor noe spent på hvorledes den nye regjering vil stille seg i disse spørsmålene videre fremover. — Det har vært sagt meget pent her i dag om utenriksministeren fra opposisjonens side. Jeg kan slutte meg til det, men jeg vil også føye til at jeg hadde gjerne sett at utenriksministeren hadde tatt et sterkere standpunkt i den første av de to saker jeg nevnte.

Når det gjelder den annen «hovedoppgave», som det står i Regjeringens erklæring, nemlig på det økonomiske område å minske presset på utenriksøkonomien, prisene og arbeidsmarkedet, så er jo det gamle problemer. Det er ikke noe som er dukket opp nå nylig, det

har vært et sentralt punkt i opposisjonens innvendinger mot Arbeiderpartiets regjeringer i de senere år. Det som etter min mening har vært påfallende er at Regjeringen aldri er kommet med utarbeidede planer i tide og heller ikke har håndtert denne sak på noen effektiv måte. Det er etter min mening nokså innlysende at vi nå står overfor alvorlige tilpasningsvanskeligheter på disse områdene, og jeg kan for så vidt godt forstå at den tiltrådte statsminister ikke har ferdig utarbeidede planer i detalj, men jeg hadde allikevel ventet at han hadde hatt litt mer å antyde om løsningene her.

Når det gjelder spørsmålet om nedskjæring av forsvarsbevilgningene, ses det i direkte sammenheng med den økonomiske situasjon. Jeg vil i tilslutning til hr. Kjøs sette fingeren på den langsomme gjennomføring det har vært av utbyggingen av forsvaret i 3-års perioden fra 1. juli 1951 til 30. juni 1954. Det var klart at det ville bli noen forsinkelse da denne planen ble satt i verk, på grunn av at behandlingen i Stortinget tok meget lang tid — forberedelsen i Regjeringen også — men det er allikevel beklagelig at det nå, et halvt år etter at perioden er utløpet, etter opplysninger i nasjonalbudsjettet på side 30 gjennstår halvdel av arbeidet. Ikke rettere enn jeg forsto det, var den planen man vedtok, ansett som nødvendig, og det var meget om å gjøre å gjennomføre den av hensyn til vår sikkerhet. Vi vil nå få en melding om hvorledes og i hvilken utstrekning disse arbeidene er utført og hva som står igjen. Jeg er dessverre redd for at det er en rekke anlegg som er av den største betydning for vår beredskap, som fremdeles ikke er utført.

Det er så at vi har fått stor hjelp fra utlandet til oppbyggingen av forsvaret, og en hel del av arbeidene utføres også på fellesfinansiert grunnlag. Også av disse anleggene er det bare halvdel som er utført. Jeg vil peke på en ting som slo meg her en dag jeg gikk forbi Kontraskjæret, hvor det sto en rekke spesialbiler nediset og nedsnedd. De er neppe i fullt beredskap, og når jeg tenker på at det er vi som har påtatt oss vedlikeholdet av alt det materiell vi har fått, tror jeg at man ved håndteringen av dette arbeidet har spart på skillingen og latt daleren gå.

Hvorvidt de beløp som etter nasjonalbudsjettet skal tillates benyttet til forsvaret for kommende termin, er tilstrekkelige, det vil vi først kunne gjøre oss opp en mening om når vi har fått meldingen og har studert saken videre. Jeg for min del er iallfall ikke innstillet på at forsvaret igjen skal bli en salderingspost i statsbudsjettet.

Når det gjelder våre økonomiske proble-